

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik (przewodniczący)

SSN Tomasz Przesławski (sprawozdawca)

Jarosław Gałkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego
przeciwko J. F., A. F.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych 4 grudnia 2024 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w
postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Krakowie z 15 września 2015 r.,
sygn. I Nc 404/15:

- I. uchyła zaskarżony nakaz zapłaty w całości i przekazuje
sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w
Krakowie;**
- II. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego
wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

W dniu 17 września 2008 r. J. F. i A. F. zawarli z Bank S.A. Oddział w Ł. umowę kredytu hipotecznego nr [...] Indeksowanego do CHF (dalej: „umowa”).

Bank zobowiązał się udzielić kredytobiorcy kredytu w kwocie 487 957,71 zł indeksowanego kursem CHF, przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu, którego równowartość w dacie sporządzenia umowy wynosiłaby 244 958,69 CHF, rzeczywista równowartość zostanie określono po wypłacie ostatniej transzy kredytu (§ 1 ust. 1).

Splata kredytu miała następować w 204 miesięcznych ratach równych kapitałowo-odsetkowych (§ 1 ust. 2). Oprocentowanie kredytu jest zmienne i na dzień sporządzenia umowy wyniosło 6,59% w skali roku, na które składała się suma obowiązującej stawki CHF i stałej marży banku, która wynosiła 3,78% (§ 1 ust. 3).

Kredyt został przeznaczony na spłatę zobowiązań kredytobiorcy, m.in. na spłatę kredytu hipotecznego Bank Oddział Bank S.A. (§ 2).

Zabezpieczeniem spłaty kredytu została ustanowiona hipoteka kaucyjna na rzecz Banku w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty Kredytu na lokalu mieszkalnym nr [...] położonym w K. przy ulicy [...], KW nr [...] (§ 3 ust. 1).

Umowa była zmieniana aneksami: Nr 1 z dnia 18 grudnia 2009 r. i Nr 2 z dnia 2 lutego 2010 r., na podstawie których zmianie uległy m.in. oprocentowanie kredytu, które na dzień sporządzenia aneksu wynosiła 4,03% oraz rzeczywista roczna stopa oprocentowania, która na dzień sporządzenia aneksu wynosiła 4,58%. Bank wyraził również zgodę na odroczenie płatności rat kredytu. Ponadto całkowity koszt kredytu na dzień sporządzenia Aneksu Nr 2 wynosił kwotę 289 318,93 złotych polskich, z zastrzeżeniem, że podana kwota nie uwzględnia ryzyka kursowego. Ostateczna wysokość całkowitego kosztu kredytu uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania kredytu w całym okresie kredytowania (§ 2 Aneksu Nr 2).

Z uwagi na zaprzestanie przez pozwanych spłaty kredytu, Bank pismem z dnia 7 grudnia 2011 r. wypowiedział Umowę i wezwał pozwanych do zapłaty zadłużenia.

Wobec braku zapłaty bank w dniu 8 czerwca 2012 r. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr [...], w którym ujawniono zadłużenie w wysokości 1 010 503,45 zł, w

tym z tytułu należności głównej w kwocie 928 573,17 zł i z tytułu odsetek w kwocie 46 878,25 zł.

Postanowieniem z dnia 13 listopada 2012 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie I Wydział Cywilny nadał klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nr [...] wystawionemu dnia 8 czerwca 2012 r. przez wierzyciela Bank S.A. z siedzibą w W. przeciwko dłużnikom A. F., J. F. do kwoty nie wyższej niż 975 915,42 zł (I Co 4331/12/N).

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie wszczął postępowanie egzekucyjne na podstawie ww. bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, które zostało umorzone postanowieniem z dnia 25 maja 2015 r., w oparciu o dyspozycję przepisu art. 825 pkt 1 k.p.c. (Km 673/13).

W dniu 31 marca 2014 r. Bank S.A. z siedzibą w W. zbył na rzecz Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego „[...]” z siedzibą w W. wierzytelność przysługującą mu wobec pozwanych A. F. i J. F..

W dniu 18 sierpnia 2015 r. powód wniósł pozew o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym przeciwko pozwanym o zapłatę kwoty 1 348 367,76 zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w Krakowie I Wydział Cywilny wydał w dniu 15 września 2015 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym pod sygn. akt I Nc 404/15 na kwotę 1 348 367,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 sierpnia 2015 r. do dnia zapłaty oraz kwotą 24 072 zł tytułem kosztów procesu, w tym kwotą 7200 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. 2020, poz. 627) w zw. z art. 89 § 1 oraz art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2021, poz. 154 ze zm., dalej: „ustawa o SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą, demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wnoszę skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 15 września 2015 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Krakowie I Wydział

Cywilny w postępowaniu upominawczym w sprawie pod sygn. akt I Nc 404/15, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Krakowie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 ustawa o SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na:

1. naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 385¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. 2020, poz. 1740, dalej: „k.c.”) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionym konsumentom;
2. naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c., poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

Na podstawie art. 89 § 1 ustawy o SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję normy art. 91 § 1 ustawy o SN Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie nakazu zapłaty z dnia 15 września 2015 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Krakowie I Wydział Cywilny w postępowaniu upominawczym w sprawie pod sygn. akt I Nc 404/15 przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W datowanej na 6 maja 2021 r. odpowiedzi na skargę powód wniósł o jej oddalenie. W piśmie wskazano, że „w okolicznościach niniejszej sprawy, od wydania kwestionowanego nakazu zapłaty upłynęło już ponad pięć lat, nakaz zapłaty został zaopatrzony w klauzulę wykonalności i na tej podstawie prowadzone jest postępowanie egzekucyjne, w którego toku doszło między innymi do egzekucyjnej sprzedaży przysługującego pozwanym, obciążonego hipotecznie, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (dla którego prowadzona jest księga wieczysta

numer [...])". Zdaniem zatem strony powodowej, w tych okolicznościach, uchylenie nakazu zapłaty, „byłoby w sposób oczywiste sprzeczne z zasadą zaufania do państwa, jego organów i stanowionego prawa". Wskazano ponadto, że „w treści skargi nadzwyczajnej brak wytłumaczenia, z jakich przyczyn pozwani nie zaskarżyli wydanego nakazu zapłaty – rozważania przedstawione w treści skargi mają wyłącznie charakter teoretyczny i w żadnej mierze nie odnoszą się do okoliczności faktycznych sprawy". Podkreślono także, że pozwani „podejmowali działania przeciwko wydanemu rozstrzygnięciu – w sprawie została złożona skarga o wznowienie postępowania oraz powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego".

Pozwani w odpowiedzi na skargę wniesli o jej uwzględnienie poprzez uchylenie nakazu zapłaty z dnia 15 września 2015 roku wydanego przez Sąd Okręgowy w Krakowie I Wydział Cywilny w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. akt I Nc 404/15 w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi,

Ponadto wniesli o:

1. udzielenie zabezpieczenia na podstawie art. 388 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. art. 95 pkt 1 ustawy o SN poprzez wstrzymanie wydania sum pieniężnych uzyskanych tytułem sprzedaży w drodze licytacji spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego objętego księgą wieczystą nr [...] w toku postępowanie egzekucyjnego sygn. akt I Co S20/15/N nadzorowanego przez Sąd Rejonowy dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie, ewentualne wstrzymanie postępowania egzekucyjnego w zakresie egzekucji z nieruchomości spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego objętego księgą wieczystą nr [...] oraz wstrzymanie wykonania planu podziału kwoty uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, wstrzymanie wykonania postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie I Wydział Cywilny z dnia 14 listopada 2018 r. o przysądzeniu własności i nakazaniu dłużnikom wydania do rąk nabywcy M. G. lokalu mieszkalnego nr [...] położonego w budynku nr 4 przy ul. [...] w K., dla którego Sąd Rejonowy dla Krakowa Podgórze w Krakowie prowadzi księgę wieczystą nr [...],

2. przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanym, oświadczam jednocześnie, że opłaty za czynności radcy prawnego przed organami wymiaru sprawiedliwości nie zostały zapłacone w całości ani w części.

Zarządzeniem z 11 maja 2022 r. zakresiono sprawę w repertorium NSNc, a akta sprawy przekazane zostały do Sądu Okręgowego w Krakowie celem sporządzenia uzasadnienia nakazu zapłaty z 15 września 2015 r. oraz dokonania stosownych doręczeń skargi nadzwyczajnej.

Zarządzeniem z 15 marca 2023 r. sprawę wpisano do repertorium NSNc pod numerem 266/23.

Pismem z 30 marca 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich doprecyzował skargę nadzwyczajną wskazując, że:

1. zawarte w skardze nadzwyczajnej zarzuty rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 385 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. oraz art. 58 § 1 k.c. są sformułowane na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN;
2. zawarte w skardze nadzwyczajnej zarzuty naruszenia art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji są sformułowane na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN;
3. zaskarżony nakaz zapłaty narusza art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności;
4. zaskarżony nakaz zapłaty narusza prawo do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak

rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania upominawczego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia;

5. zaskarżony nakaz zapłaty narusza art. 64 ust. 1 Konstytucji, tj. prawo do ochrony własności i praw majątkowych pozwanych poprzez wydanie nakazu zapłaty przez sąd z rażącym naruszeniem prawa bez zbadania z urzędu stosunku podstawowego, tj. postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności.

Ponadto, RPO rozszerzył treść dotychczasowych zarzutów zawartych w skardze nadzwyczajnej na podstawie art. 89 ust. 1 pkt 2, a dotyczących rażącego naruszenia prawa poprzez postawienie zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzutu rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. (Dz.U. 2014, poz. 101, wg. stanu prawnego na dzień orzekania) przez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, podczas gdy na podstawie załączonej do pozwu umowy kredytu sąd winien z urzędu powziąć wątpliwości co do abuzywności klauzul w niej zawartych i skierować postępowanie do trybu zwykłego, czego zaniechał.

W konsekwencji powyższego, na podstawie art. 89 § 1 zdanie 1 ustawy o SN zaskarżonemu nakazowi zarzucono naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP poprzez zaniechanie przez sąd zbadania z urzędu, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumentów przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie postępowania do trybu zwykłego, co w konsekwencji doprowadziło do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanych konsumentów, i *de facto* wsparcia przez sąd działania przedsiębiorcy nakierowanego na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentów, którzy nie byli w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

Zarządzeniem z 9 maja 2023 r. zwrócono akta do Sądu Okręgowego w Krakowie celem uzupełnienia braków formalnych.

Zarządzeniem z 29 września 2023 r. poinformowano uprawnionych o składzie wyznaczonym do rozpoznania przedmiotowej sprawy.

Zarządzeniem z 5 października 2023 r. przekazano akta sprawy do Sądu Okręgowego w Krakowie celem pilnego rozpoznania wniosku pozwanych o zabezpieczenie.

Sąd Najwyższy postanowieniem z 27 lutego 2024 r. wstrzymał wykonalność zaskarżonego nakazu zapłaty do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że z punktu widzenia charakteru prawnego, skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia o charakterze nadzwyczajnym. Wynika to z przyjętej przez ustawodawcę konstrukcji prawnej tej instytucji. Zgodnie bowiem z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub
 2. orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Wykładnia art. 89 § 1 ustawy o SN nakazuje zatem przyjąć, że nie każde wadliwe orzeczenie powinno zostać wyeliminowane w tym trybie. Chodzi bowiem wyłącznie o usunięcie z obrotu prawnego tych judykatów, które nie dają się pogodzić

z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego. W doktrynie i orzecznictwie konstytucyjnym podnosi się, że zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97). Jedną z fundamentalnych powinności, możliwą do wyprowadzenia z zasady demokratycznego państwa prawnego, jest obowiązek działania organów państwa na podstawie i w granicach prawa. W toku postępowania sądowego przejawia się to wyraźnie obowiązkiem przestrzegania przepisów procedury, właściwej dla danej sprawy, a także przepisów prawa materialnego na podstawie których organ władzy sądowniczej podejmuje określone decyzje.

Sąd Najwyższy w wyroku z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21, określił istotę kontroli prawomocnego rozstrzygnięcia zainicjowaną skargą nadzwyczajną. Wskazano, że wyeliminowane w trybie art. 89 § 1 ustawy o SN powinno dotyczyć rozstrzygnięć będących *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi. W praktyce, oznacza to, że już pobieżna analiza przebiegu postępowania i jego skutków powinna wywoływać zasadne wątpliwości co do jej prawidłowości w świetle naczelnych zasad, na których oparty jest system prawa w Polsce

Skuteczne wniesienie skargi nadzwyczajnej uzależnione jest od spełnienia przesłanek formalnych. Odnoszą się one do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów, które posiadają uprawnienie do wywiedzenia tego środka. Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Artykuł 89 § 2 ustawy o SN stanowi, że uprawnionym do wywiedzenia tego środka zaskarżenia jest Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W myśl zaś art. 89 § 3 ustawy o SN skargę nadzwyczajną wnosi się

w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna - po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania. W tym zakresie należy mieć jednak także na względzie przepisy przejściowe zawarte w ustawie o SN, w świetle których w okresie 6 lat od dnia wejścia ustawy o Sądzie Najwyższym w życie, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. W takim jednak przypadku krąg podmiotów legitymowanych do jej wniesienia jest jeszcze bardziej zawężony i obejmuje wyłącznie Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 1 i 1a ustawy o SN).

Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie wskazuje na dopuszczalność dalszego jej procedowania. Została ona bowiem wywiedziona od prawomocnego rozstrzygnięcia sądu powszechnego, które niewątpliwie także zakończyło postępowanie w sprawie. Nie wniesiono od niego skutecznie środków zaskarżenia, nie jest także możliwe skorzystanie z innych instrumentów jego wzruszenia. Skarga została wywiedziona w terminie. Autorem skargi nadzwyczajnej jest Rzecznik Praw Obywatelskich, który jest podmiotem legitymowanym do wystąpienia z tym środkiem zaskarżenia. Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 ustawy o SN.

Jak wynika z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podniesionych zarzutów; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Przepis ten na podstawie art. 95 pkt 1 ustawy o SN stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

W niniejszej sprawie w istocie Skarżący zarzuca, że Sąd Okręgowy w Krakowie, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w nienależyty sposób uwzględnił zasady ochrony konsumentów poprzez co, dopuścił się naruszenia wyartykułowanych w skardze nadzwyczajnej przepisów proceduralnych i

materialnych. W ocenie skarżącego sąd *meriti* zaniechał przede wszystkim badania z urzędu wystąpienia w analizowanej umowie kredytu postanowień abuzywnych.

Sposób sformułowania zakresu zaskarżenia w rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej sprawia, że kluczowym zagadnieniem niniejszej kontroli nadzwyczajnej jest to, czy organ władzy państwowej, jakim jest sąd, uwzględnił konstytucyjne zobowiązanie państwa do ochrony konsumentów, wyrażone w art. 76 Konstytucji RP. Wszelkie pozostałe zarzuty sformułowane względem zaskarżonego orzeczenia dotyczą jedynie możliwych naruszeń prawa będących konsekwencją niewywiązania się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że w wyroku z 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23, Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że „nic nie stoi na przeszkodzie, by traktować ten przepis Konstytucji jako pełnoprawną podstawę prowadzenia skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów stosowania prawa, jaka dokonuje się w ramach kontroli nadzwyczajnej w Sądzie Najwyższym, której bliskim odpowiednikiem jest kontrola konstytucyjności na gruncie amerykańskiej kultury prawnej”. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela ten pogląd, podkreślając przy tym, że zarówno w art. 76 zdanie drugie Konstytucji RP, jak i w art. 81 Konstytucji RP, wymaga, aby zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP formułować w powiązaniu z regulacjami prawa powszechnie obowiązującego (tak także wyrok Sądu Najwyższego z 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23).

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że pozwani mają status konsumenta (art. 22¹ k.c.).

W realiach ocenianej sprawy ważne jest także to, że zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przepis ten został wprowadzony do Kodeksu cywilnego w wyniku implementacji postanowień dyrektywy 93/13. Należy zaznaczyć, że z uwagi na to, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w zasadniczej mierze efektem implementowania uregulowań prawa unijnego, konieczne jest dokonywanie oceny zachowania standardów ochrony

konsumentów także przez pryzmat zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21, pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 10).

Artykuł 385¹ § 1 k.c. ma charakter ochronny dla konsumenta, czego wyrazem jest wynikająca z treści tego artykułu sankcja bezskuteczności klauzuli nieuzgodnionej indywidualnie klauzuli, kształtującej jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Taki charakter ochronny mają także przepisy przywołanej Dyrektywy 93/13.

Zauważyć należy, że poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE”), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2005 r., K 38/04; wyroki Sądu Najwyższego: z 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20;). Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić Dyrektywę z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE 1993, nr 95, s. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”), której celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). Na akt ten powołał się także skarżący w wywiedzionej skardze nadzwyczajnej. W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Z orzecnictwa TSUE wyprowadzić można tezę, że prawo europejskie kształtuje wyraźną powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami (por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 28 listopada 2018 r., C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu). W orzecnictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się także, że

obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinge i Radlingerová*, C-377/14). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11). Z obowiązku tego nie zwalnia sądu brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok z 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito SA*, C-618/10). Sąd powinien poinformować konsumenta, że postanowienie umowne jest niedozwolone, nie można jednak uznać go za niewiążące, jeżeli konsument powoła się na to postanowienie umowne (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank Zrt.*, C-472/11).

Stanowisko takie znajduje potwierdzenie także w judykaturze Sądu Najwyższego. Wskazuje się bowiem, że w każdym przypadku, w którym sąd rozpoznaje sprawę dotyczącą skierowanego przeciwko konsumentowi roszczenia wynikającego z umowy zawartej przez niego z przedsiębiorcą, ma on obowiązek zbadać treść tej umowy, aby ocenić, w jakim zakresie konsument jest związany postanowieniami takiej umowy, a zatem w konsekwencji czy dochodzone roszczenie zasługuje na uwzględnienie, a jeśli tak, to w jakim zakresie (wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2022 r., I NSNc 646/21).

W ocenianym postępowaniu Sąd Okręgowy w Krakowie nie dokonał analizy postanowień umownych z punktu widzenia zasad ochrony konsumentów, do której był zobligowany. Mając na względzie – wynikającą z konstytucyjnych regulacji konieczność ochrony konsumentów, Sąd Najwyższy dostrzegł zasadność uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty i skierowania sprawy do ponownego przeprowadzenia postępowania przed sądem *meriti*. Wymaga tego sprawiedliwość proceduralna i związana z nią konieczność budowy autorytetu wymiaru sprawiedliwości i kształtowania zewnętrznego przekonania o prawidłowości każdej podjętej przez sąd orzekający czynności oraz o sprawiedliwości wydanego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07). W analizowanej sprawie Sąd Okręgowy w Krakowie powinien – na etapie rozpoznawania sprawy –

dokonać analizy pierwotnego stosunku umownego łączącego strony, to jest umowy kredytu z 17 września 2008 r., która stanowiła źródło roszczeń dochodzonych na etapie postępowania nakazowego. Sąd powinien wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności związane z dochodzonym roszczeniem, ocenić treść zawartej umowy kredytu, a także ocenić sposób jej wykonania przez strony.

Podkreślić należy, że w świetle art. 89 § 1 ustawy o SN naruszenie prawa musi mieć charakter rażący. Pojęcie rażącego naruszenia w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej zostało zaprezentowane m.in. w wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19. W jego uzasadnieniu wskazano, że ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: (1) wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, (2) stopnia (istotności) jej naruszenia, (3) skutków naruszenia dla stron postępowania (zob. także: wyroki Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19, niepubl., oraz z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20, niepubl.). W niniejszej sprawie zarzucane naruszenia mają charakter wady rażącej.

Sąd Najwyższy wyraźnie jednak podkreśla, że przyczyną uchylecia zaskarżonego nakazu zapłaty nie jest jednoznaczne stwierdzenie istnienia abuzywnych postanowień umownych, ale brak ich należytego zbadania w toku postępowania, a w szczególności brak należytej realizacji konstytucyjnych standardów ochrony konsumenta. Sąd Okręgowy w Krakowie powinien bowiem ocenić wszelkie okoliczności związane z zawarciem ocenianej umowy kredytu, jednoznaczności i precyzyjności użytych w niej sformułowań. Mając na względzie także przepisy postępowania cywilnego oceniane przez pryzmat prokonstytucyjnej wykładni, konieczne było także przanalizowanie procesu realizacji umowy przez strony. Zasady postępowania sądu w takich przypadkach w sposób niezwykle precyzyjny zdefiniowane zostały w aktach prawnych i wyjaśnione w orzecznictwie sądów krajowych i TSUE. Podkreślić należy, że w każdym przypadku – nawet w sytuacji bezczynności strony – sąd ma obowiązek przestrzegać standardów ochrony konsumentów.

W dniu wydania zaskarżonego nakazu zapłaty (15 września 2015 r.) art. 499 § 1 k.p.c. przewidywał, że nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą

wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. W świetle art. 498 § 2 k.p.c. w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

W uzasadnieniu zaskarżonego nakazu zapłaty, sporządzonego na wyraźne żądanie Sądu Najwyższego, po wywiedzeniu przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej, Sąd Okręgowy ograniczył się do wyrażenia stanowiska, że: „referendarz sądowy w dniu 15 września 2015 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, w którym uwzględnił żądanie pozwu, w zakresie roszczenia głównego oraz kosztów procesu”. Wskazano, że „podstawę prawną orzeczenia stanowiło umowa kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do CHF z dnia 17 września 2008 r. wraz z załącznikami oraz umowa sprzedaży wierzytelności nr 4/2014 z dnia 31 marca 2014 r. wraz z aneksami i załącznikami, podstawę faktyczną zaś dołączone do pozwu dowody z dokumentów”. W uzasadnieniu nie odniesiono się w żaden sposób do oceny umowy kredytu pod kątem ważności i skuteczności zawartych w niej szczegółowych postanowień umownych.

Tymczasem należy wyraźnie podkreślić, że ocena abuzywności konkretnych postanowień kontraktowych zawsze należy do zakresu kognicji sądu *meriti*, z uwzględnieniem konkretnej umowy zawartej przez strony oraz całokształtu okoliczności danej sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2024 r., II NSNc 20/24). Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, sąd, także w postępowaniu upominawczym, winien badać umowę stanowiącą podstawę dochodzonego roszczenia pod kątem jej ważności i wiążącego skutku jej postanowień.

W ocenianym postępowaniu wydano nakaz zapłaty, podczas gdy prawidłowe działanie skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym (art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu z daty orzekania). Sąd przed wydaniem nakazu zapłaty dysponował materiałem dowodowym, na podstawie którego mógł z łatwością ustalić, że sprawa dotyczyła umowy konsumenckiej, co obligowało go do skierowania sprawy do postępowania zwykłego, tak aby zbadać, czy postanowienia umowy

kredytu nie są niedozwolone. Zaniechanie dokonania przez Sąd Okręgowy w Krakowie oceny abuzywności postanowień umowy kredytu z 17 września 2008 r. stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

Na uwzględnienie zasługuje zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP. Przepis ten wyraża konstytucyjną zasadę, która zobowiązuje organy państwa do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 13 września 2011 r., K 8/09; z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 26 września 2000 r., P 11/99; z 12 stycznia 2000 r., P 11/98; z 10 października 2000 r., P 8/99). W ugruntowanej judykaturze Sądu Najwyższego wyraźnie wskazuje się na obowiązek uwzględniania tego przepisu przez sądy przy interpretacji i stosowaniu prawa (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; z 5 października 2021 r., I NSNc 366/21; z 27 października 2021 r., I NSNc 180/21).

Podkreślić przy tym należy, że o nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 Konstytucji RP przesądziło uznanie, że „konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10, OTK-A 2011, nr 6, poz. 53 pkt III. 2.4.; zob. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2011 r., K 8/09). Jednocześnie jednak nie można tracić z pola widzenia tego, że celem tej ochrony jest nie tyle faworyzowanie konsumentów, co tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (szerzej zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 15 marca 2011 r., P 7/09 i powołane tam orzecznictwo dotyczące art. 76 Konstytucji RP).

Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, że umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umownego. Doświadczenie życiowe i istota narzędzia jakim jest wzorzec umowny jednoznacznie wskazuje, że w takiej sytuacji co do zasady – swoboda konsumenta – ogranicza się do możliwości odstąpienia od zawarcia takiej umowy. Tym bardziej przypomnieć należy, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21, że „ocena abuzywności konkretnych

postanowień kontraktowych zawsze należy do zakresu kognicji sądu *meriti*, z uwzględnieniem konkretnej umowy zawartej przez strony oraz całokształtu okoliczności danej sprawy”.

Poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji wynika także zasad i wymagań prawa europejskiego. Stąd wykazane niezagwarantowanie konsumentowi odpowiednich standardów ochrony – wynikających z prawa europejskiego – może być w realiach niniejszej sprawy rozpatrywane także w kategoriach naruszenia art. 9 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy w Krakowie w konsekwencji naruszenia standardów wynikających z art. 76 Konstytucji RP uchybił także wymaganiom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, bowiem nie zapewnił stronom odpowiednich gwarancji składających się na prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego, na który składa się także sprawiedliwość proceduralna. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, wyraźnie zaznaczył, że „sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym”. Sąd Najwyższy w pełni podziela wyrażony pogląd, że każdy sąd powinien „budować autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtować zewnętrzne przekonanie o prawidłowości każdej podjętej przez sąd orzekającej czynności oraz o sprawiedliwości wydanego orzeczenia”. Dalej, w cytowanym orzeczeniu wyraźnie podkreślono, że strona nie może ponosić ujemnych konsekwencji wiążących się z wadliwościami jakich dopuścił się sąd orzekający (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07).

Mając na uwadze całość powyższej argumentacji, w ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszej sprawie uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zdefiniowana w art. 89 § 1 ustawy o SN przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej jednoznacznie nawiązuje do art. 2 Konstytucji RP, co czyni koniecznym dokonywanie jej wykładni przy wykorzystaniu osiągnięć orzecznictwa i doktryny traktujących o tej konstytucyjnej zasadzie (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 205/21). Artykuł 2 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest

demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się także liczne szczegółowe zasady pochodne, takie jak: zasada sprawiedliwości proceduralnej, zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, zasada ochrony praw słusznie nabytych, zasada ochrony interesów w toku, zasada niedziałania prawa wstecz, zasada *ne bis in idem* czy zakaz nadmiernej ingerencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2022 r., I NSNc 22/21).

W ocenianej sprawie szczególnego znaczenia nabiera zasada zaufania obywatela do państwa, która została naruszona postępowaniem Sądu Okręgowego w Krakowie. Zasada ta wiąże się bezpieczeństwem prawnym jednostki, co wyraża się m.in. w takim stosowaniu prawa by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00). Elementem składowym zasady zaufania obywatela do państwa jest także oczekiwanie, że organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19).

W badanej sprawie doszło do zagrożenia bezpieczeństwa konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 Konstytucji RP. W judykaturze Sądu Najwyższego zauważa się, że bezpieczeństwo w rozumieniu art. 76 Konstytucji RP obejmuje także bezpieczeństwo prawne (wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21). W wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19, wyjaśniono obszernie, że: jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) jest zasada zaufania obywatela do państwa.

W świetle powyższego, Sąd Najwyższy stwierdził, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji RP, zwłaszcza w zakresie art. 76 i 45 ust. 1 Konstytucji RP i w konsekwencji art. 2 Konstytucji RP, a także uchybiono przepisom ustawowym, co skutkowało koniecznością

wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego, a w konsekwencji uchyleniem go i przekazaniem Sądowi Okręgowemu w Krakowie sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwani mieli prawo oczekiwać, że określone standardy ochrony konsumenta będą respektowane przez sąd w toku rozpoznawania sprawy, który z urzędu powinien podejmować czynności wynikające z przepisów prawa.

Sąd Okręgowy w Krakowie, ponownie rozpoznając sprawę, powinien wykonać ciążący na nim *ex lege* obowiązek oceny legalności zawartej umowy i skuteczności jej poszczególnych postanowień. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Krakowie powinien przeanalizować wszystkie okoliczności zawarcia umowy kredytu z 17 września 2018 r., mając na względzie wymagania ochrony konsumenckiej.

Jakkolwiek od wydania zaskarżonego nakazu upłynęło już ponad 5 lat, to w ocenianej sprawie w konsekwencji postępowania Sądu Okręgowego w Krakowie, który zaniechał obligatoryjnej oceny abuzywności klauzul umowny kredytu zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, doszło do naruszenia zasad i praw obywatelskich, co implikowało konieczność uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty.

Wobec powyższego, postanowiono jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN. Zgodnie z art. 398¹⁸ k.p.c., w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu.

[SOP]

[r.g.]